

Klima, miljø- og energiplan for Grimstad kommune 2019 - 2022

Forord

Grimstad kommunestyre vedtok i KS-012/08, at det skulle utarbeides en energi- og klimaplan for kommunen. Planen skal rulleres hvert fjerde år, og innarbeides i kommuneplanen og handlingsprogrammet. Planen vil være et viktig styringsverktøy i all kommunal virksomhet.

Planen angir arbeid for et bærekraftig forbruk, forvaltning og produksjon. Dette innebærer bl.a. å minske klimagassutslipp, ressursbruk og miljøødeleggelser. Gjennom samarbeid med innbyggerne, organisasjoner og næringsliv vil dette arbeid føre til en rekke endringer og nyskapinger, gi grunnlag for økonomisk vekst, begrense klimaendringene og øke livskvaliteten.

Energi- og klimaplanen ble revidert i 2013 og skulle revideres i 2017. Det ble vedtatt i kommunal planstrategi for Grimstad kommune 2016-2019 i kommunestyret 20. 06. 2016.

Grimstad 05.12.2018

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	4
1.1 Planens formål	4
1.2 Virkeområde og arbeid med planen	4
1.3 Nasjonale føringer	4
1.4 Regionale føringer	5
1.5 Klima og energi i Grimstad kommune	5
2.0 Bakgrunn og status	8
2.1 Klimagassutslipp	8
2.2 Energi	10
2.3 Trafikk	11
2.4 Avfall	12
2.5 Kommunal drift	14
2.6 Klimautfordringer	16
3.0 Planens temaområder	17
3.1 Areal og transport	18
3.2 Utdanning, informasjon og holdninger	20
3.3 Landbruk	22
3.4 Avfallshåndtering og marin forurensning	24
3.5 Klimatilpasning ved klimaendringer	26
4.0 Grimstad kommune sin drift - Handlingsplan	28
4.1. BE – Bygg og eiendomstjenesten	30
4.2 PML – Plan, miljø og landbruk	31
4.3 IK – Innkjøpsansvarlig	32
4.4 Skole – Oppvekstsjef	33
4.5 FG – Faktura- og gebyrseksjonen	33
4.6 KT - Kjøkkentjenesten	34
4.7 HR - Støttetjenester	34
4.8 Kommunal-Teknisk enhet	34

1.0 Innledning

1.1 Planens formål

Klima, miljø- og energiplanen 2019 - 2022 skal føre til at Grimstad kommune som samfunnsutvikler og virksomhet, bidrar til reduksjon i utslipp av klimagasser, redusert energibruk og økt bruk av energi fra fornybare kilder. Kommunen må forberede seg på de utfordringer et mer ekstremt klima vil medføre.

Hovedmålsetning:

Grimstad kommune skal bidra til å nå nasjonale og regionale klimamål for å redusere klimagassutslipp og energiforbruk, i egen virksomhet og i kommunen som helhet. Kommunen må forberede seg på de utfordringer et mer ekstremt klima vil medføre.

1.2 Virkeområde og arbeid med planen

Klima, miljø- og energiplanen er en temaplan som skal hjelpe til å koordinere kommunens innsats for å redusere sine egne utslipp og være en bidragsyter til å senke samfunnet sine utslipp. Planen skal gi en beskrivelse av utfordringer og tiltak på ulike temaområder. Den vil være et viktig redskap for kommunen, som underlag for beslutninger i klima og miljøarbeidet.

Det er fremsatt tiltak som skal føre til at kommunen arbeider for å nå målsettingene. Selve temaplanen er delt i to hoveddeler, en temaplan og en handlingsplan.

Planene er utarbeidet av kommunens administrasjon med involvering fra alle som skal være med på å arbeide med tiltak knyttet til planen. Det har vært en egen referansegruppe som har hatt jevnlige møter for å diskutere arbeidet, målsettingene og tiltakene.

1.3 Nasjonale føringer

På FNs klimatoppmøte i Paris 14. desember 2015 ble mange av verdens nasjoner enige om en historisk klimaavtale som skal gjelde fra 2020. Ved å redusere CO₂-utslipp, skal den globale oppvarmingen begrenses til mellom 1,5 og 2 grader. I avtalen står det at klimamålene skal skjerpes, og planen er å oppdatere den hvert 5. år. Alle landene er forpliktet til å lage en plan for hvordan de skal kutte sine klimautslipp. Klimaavtalen er et ledd i å få alle land til å tenke klima, og iverksette konkrete tiltak.

Det er viktig med samarbeid og store og rike land er nødt til å bidra med hjelp til utviklingsland for å kunne klare målene. Planen har også fokus på å tilpasse seg

klimautfordringene særlig med tanke på å nå ren luft, rent vann, oversvømmelse med mer.

Stortingsmelding nr. 21 (2011-2012) Norges klimapolitikk (klimatekningen) har som mål at Norge skal kutte de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 % av Norges utslipp i 1990. Regjeringen har skjerpet denne målsetting og går inn for at klimagassutslippene skal ned med 40 % i Norge innen 2030.

Regional og kommunal planlegging og strategi kan bidra sterkt til å redusere klimagassutslippene. Regjeringen har forventninger om at kommuner gjennom arealplanlegging kan redusere energibruk og klimagassutslipp. Kommunen har en viktig rolle i arbeidet med å kutte utslipp fra transportsektoren, avfall, landbruk og energibruk samtidig som naturmangfoldet og andre viktige miljøverdier ivaretas.

1.4 Regionale føringer

Regionen Agder har en visjon om å være aktiv i klimapolitikken. Dette er det satt fokus på gjennom regional planstrategi hvor det legges til rette for syklende samt føre en politikk for å endre reisevanene til mer miljøvennlige løsninger.

Agder har et bra samarbeid på tvers av kommunene, med klima som viktig tema. Klimapartnere ble startet opp i Agder. Klimapartnere Agder er et samarbeid som er med på å sette fokus på energi, klima- og miljø i Agder. Modellen er utviklet og tatt i bruk i flere andre fylker nå, bl.a. Hordaland og Troms. Nettverket omfatter hele Agder, og har i dag 35 medlemsvirksomheter, både offentlige og private. Hovedfokus er på kunnskap om utfordringene knyttet til energi og klima samt arbeidet med utvikle teknologier, varer og tjenester som lavutslippssamfunnet etterspør.

1.5 Klima og energi i Grimstad kommune

Grimstad kommune har arbeidet med fokus på klima og energi siden energi- og klimaplanen ble vedtatt i 2009. Det var den første planen som hadde konkrete målsetninger for reduksjon i klimagassutslipp og energibruk. Gjennom den nye kommuneplanen 2015 – 2027 som ble vedtatt i kommunestyret 31.08.15 er klima et gjennomgående tema. Klimautfordringer samt folkehelse og levekår er to av fem hovedsatsingsområder.

Kommunens egne klima-, miljø- og energiltak er knyttet til drift og forvaltning. Tiltakene handler bl.a. om:

- Energiøkonomisering i eksisterende bygg
- Valg av fremtidsrettede løsninger på nybygg
- Bytte ut fossile energikilder til fornybare energikilder
- Bruk av mer miljøvennlig transport/fremkomstmidler.

- Kommunene kan bidra til klimavennlig infrastruktur gjennom areal- og transportplaner som legger til rette for at innbyggerne gjør klimavennlige valg; går, sykler eller bruker kollektive transportmidler fremfor personbil.
- Konsentrert boligbygging i og nær sentrum og lokalsentre og langs kollektivakser er i denne sammenheng et sentralt virkemiddel.
- Innenfor byggsektoren kan kommunen legge til rette for energiøkonomiserende tiltak som kollektive varmeløsninger med vannbåren varme og energieffektive hus.

Følgende målsetninger er oppnådd i forrige plan:

- Grimstad kommune har ført et eget klimaregnskap siden 2010 og rapportert disse tallene til Klimapartnere Agder. Dette er viktig arbeid og en viktig kilde til kunnskap for å kunne konkretisere problemene og utfordringene som kommunen står ovenfor.
- Ett av de viktigste tiltakene som er gjennomført i perioden, er utfasing av fyring med propan på Levermyr. Ved å erstatte fyring med fossilt brensel (propan) med flisfyring har kommunen kuttet en stor del av utslippene (10 - 20 %). Anlegget gjelder ikke bare Levermyr, fjernvarmeanlegget er installert og tar for seg Landvik skole også.
- Kommunen har deltatt i oljefri-kampanjen og tatt i bruk en lokal forskrift som omhandler nedgravde oljetanker. I tillegg har vi begynt arbeidet med å fase ut kommunens oljefyrer. I samarbeid med Arendal kommune har vi tilbudt boligeiere gratis energirådgivning av private bolighus i samarbeid med UiA og Naturvernforbundet.
- Kommunen promoterer sykle til jobben og Beintøft som viktige virkemidler og holdningsskapende arbeid med tanke på miljø og folkehelse. Grimstad som sykkelby, har sterkt fokus på å få flere til å sykle ved å øke tilretteleggingen for sykkel.
- Hele kommunen er miljøfyrtårnsertifisert, prosjektet ble påstartet i 2014 og i løpet av 2017 ble alle enhetene i kommunen miljøfyrtårnsertifisert. Arbeidet videreføres og virksomheten skal resertifiseres etter 3 år. Dette arbeidet startet opp i 2018.
- Gjennomført klimavennlig dag for ansatte på rådhuset og for hele kommunen.
- Opprettet egen side for klima, energi- og miljø på kommunens hjemmeside.
- Gjennomført energimerking i eksisterende kommunale formålsbygg, som foreslår energieffektiviseringstiltak.

- Vedtatt en forskrift for å hindre avfallsbrenning i tettbygde strøk for å hindre at avfall brennes og dermed ikke leveres til avfallsdeponier.
- Hatt fokus på marin forøpling, deltatt i ryddeaksjoner og vært behjelpelige med fjerning av avfall.

Utfordringene og erfaringene gjort i forbindelse med arbeidet fra forrige plan har blitt tatt med inn i arbeidet og dannet grunnlag for ny plan. Hvilke tiltak som videreføres vil fremkomme i handlingsplan.

2.0 Bakgrunn og status

Dette kapitlet gir en oversikt over klimagassutslippene i kommunen.

Klimagassutslippene er fordelt på kilder, forbruk av energi, avfall og annen informasjon knyttet til klima, miljø og energi.

Fordi kommunen har ført eget klimaregnskap gjennom 10 år, medfører dette at kommunen har data på sine utslipp gjennom en lengre periode.

Når det gjelder forbruk generelt i kommunen, er det blitt innhentet data fra Miljøstatus og SSB. Statistikken er ikke presisjonssikker, men viser et grovmasket oversiktsbilde.

2.1 Klimagassutslipp

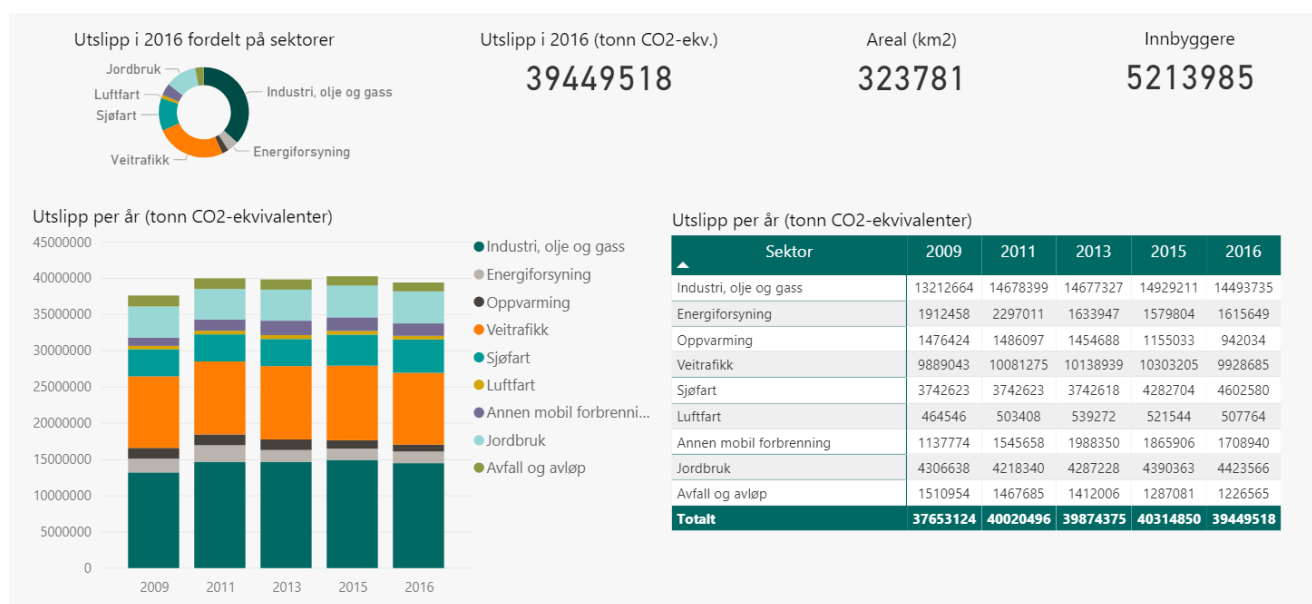
Statistisk sentralbyrå (SSB) fører flere statistikker på klimagassutslipp, miljøutslipp, energiproduksjon, energibruk osv. I denne databasen finnes flere tabeller om forskjellige utslipp på nasjonalt nivå, regionalt nivå og lokalt nivå. I 2015 gikk klimagassutslippene opp 1 % fra fjoråret, 2014 (tabell 1.0). Det ble sluppet ut 53,9 millioner tonn klimagasser fra norsk territorium. Det er 0,6 millioner tonn mer enn fjoråret. I hovedsak gjelder økning mer utslipp fra olje- og gassutvinning og industri.

Tabellen viser de siste utslippstallene for klimagasser fra norsk territorium som er beregnet for perioden 1990-2015. Tallene er oppgitt i tonn CO₂-ekvivalenter. Den store utslippsveksten kommer fra industri og offshorevirksomhet. De er hovedgrunnen til økning av klimagassutslippene (se figur 1.0).

I offshorevirksomheten har utslippene økt i takt med produksjonen. Innen industri og bergverk har ny teknologi ført til lavere utslipp, likevel må man tilbake til 2008 for å finne betydelige utslippskutt som skyldes miljøteknologi.

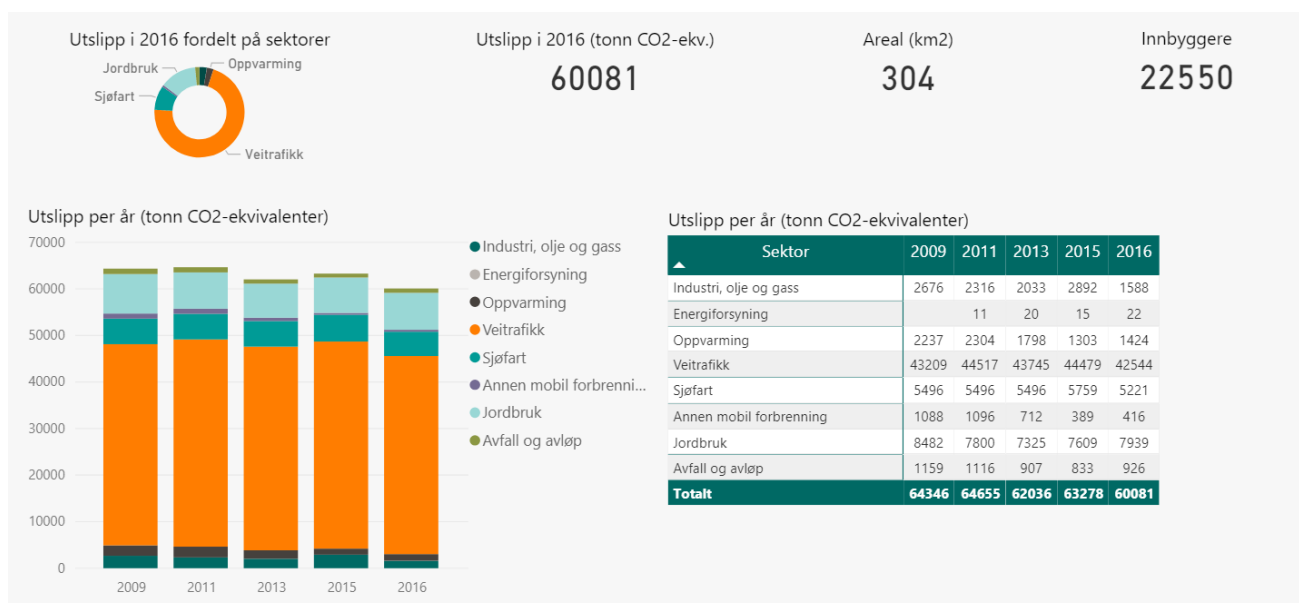
Veitrafikk hadde en svak økning fra fjoråret, de siste årene har utslippene fra veitrafikken ligget på rundt 10 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Sammenlignet med 1990-nivå er dette en økning på 30 %. Ved å måle veitrafikken i kjørrelengde så har den økt med 17 % siden 2005, likevel har utslippene bare økt med 7 % i samme periode. Fra 2015 til 2016 minket klimagassutslippet fra veitrafikk noe. Dette skyldes i hovedsak ny miljøteknologi som har kommet på markedet.

Klimagassutslipp for Norge

Figur 1.0 Hentet fra Miljøstatus, 13.11.2018 – miljøstatus.no

Klimagassutslipp i Grimstad kommune

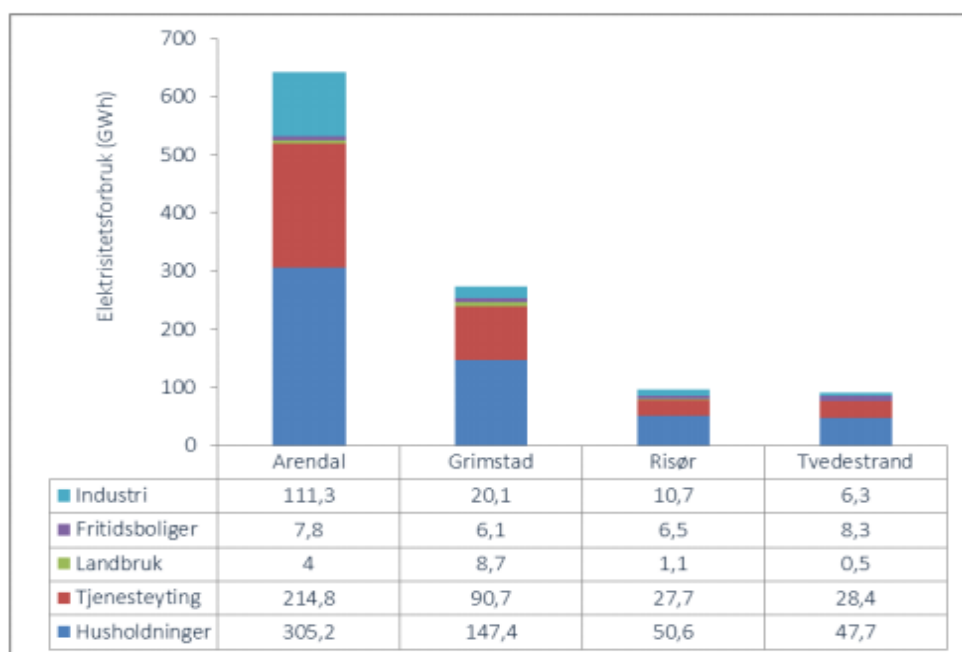
Figur 2.0 Hentet fra Miljøstatus, 13.11.2018 – miljøstatus.no

2.2 Energi

Nettoforbruket i bruk av elektrisk kraft i Aust – Agder er forskjellig gjennom årene. Dette kan skyldes temperaturforskjeller etter hvor mye strøm som går til oppvarming. Det kan virke som det brukes mindre elektrisk kraft. Dette kan også skyldes at nye teknologiske energiløsninger er tatt - og tas - i bruk. Økt fokus på energieffektive private boliger er også medvirkende, noe som fører til mindre bruk av elektrisitet (se tabell 1.0).

	Nettoforbruk i alt i husholdninger per innbyggjar						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
09 Aust-Agder	7 749	6 847	7 049	7 293	6 811	6 984	7 305

Tabell 1.0 Viser nettoforbruk av elektrisk kraft fra 2010 – 2016.

Figur 3.0 er hentet fra Agder Energi sin energirapport fra 2012.

I Grimstad er det husholdningene som er den største brukergruppen av elektrisitetsforbruket. Tjenesteyting og industri er også store forbrukere av elektrisitet. Nye tekniske krav til byggverk og en forventet nedgang i energibruk samt effektivisering av energiforbruket vil føre til at strømforbruket mest sannsynlig vil minke. Bruk av petroleumseffekter til oppvarming vil i hovedsak erstattes med biobrensel og elektrisitet.

2.3 Trafikk

Transport (veitrafikk) utgjør store deler av klimagassutslippet til Grimstad kommune, med sine 85 % (se figur 2.0). Grimstad har mye transport knyttet til kommunen som følge av at E-18 som går gjennom kommunen.

Registrerte personbiler i Grimstad kommune viser at det er en økning i anskaffelse av elbiler. Samtidig registreres det fortsatt flere biler med fossilt drivstoff og da i hovedsak diesel. Tallet på registrerte bensinbiler synker og det ser ut som antallet elbiler kommer til å øke i fremtiden (se tabell 2.0). Utviklingen som skjer i Grimstad er sammenlignbar med utviklingen generelt for hele Aust-Agder.

Tabell 2.0 Er en oversikt over registrerte kjøretøy hentet fra SSB.no (04.05.2017)

Registrerte personbiler fordelt ved drivstoff i Grimstad kommune						
Drivstoff	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bensin	6140	5861	5564	5329	5177	4812
Diesel	4147	4658	5090	5433	5762	6035
El.	15	34	88	193	355	460

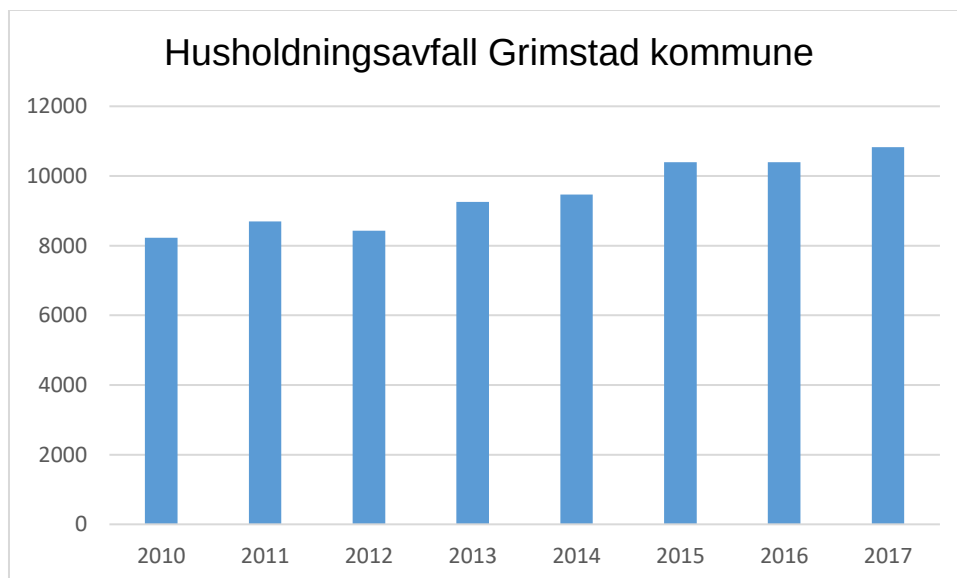
Totalt sett sammenlignet med andre fylker i Norge er antallet i Aust –Agder relativt lavt, det er registrert 1700 elbiler i Aust-Agder ved utgangen av 2016.

2.4 Avfall

I Grimstad har forbruket av avfall hatt en svak økning de siste årene. I Grimstad er det Agderrenovasjon som i hovedsak står for avfallshåndtering. Det 18 år gamle systemet med søppeldunker ble i 2016 erstattet med et nytt et. Det nye systemet går ut på at alle husstander får 4 praktiske dunker og 1 pose til plast:

- Mat- hageavfall
- Restavfall
- Plast
- Papp og papiravfall
- Glass- og metallemballasje.

Disse skal bidra til en bedre sorteringsgrad og bevisstgjøre søppelsortering.

Figur 4.0 Viser forbruket av husholdningsavfall i Grimstad kommune.

Det er viktig å redusere avfallsmengdene samtidig som avfallet som oppstår bør behandles på en ressurseffektiv måte.

	Husholdningsavfall per årsinnbygger (kg)		
	2015	2016	2017
0904 Grimstad	454,6	449,4	461,7

Figur 5.0 Viser husholdningsavfall per årsinnbygger (kg).

Fra 2014 til 2017 ble Grimstad Miljøfyrtårnsertifisert, et viktig ledd i denne sertifiseringen var fokus på reduksjon i avfall og økt sortering. For Grimstad kommune har kildesorteringsgraden økt fra 30 - 40 % til ca. 80 % på alle kommunale enheter/bygg. Kommunen har også kuttet kraftig ned på avfallsmengden i denne perioden (se tabell 3.0).

År	Avfallsmengde (total mengde)
2013	469 349
2014	491 933
2015	482 581
2016	459 458
2017	390 400

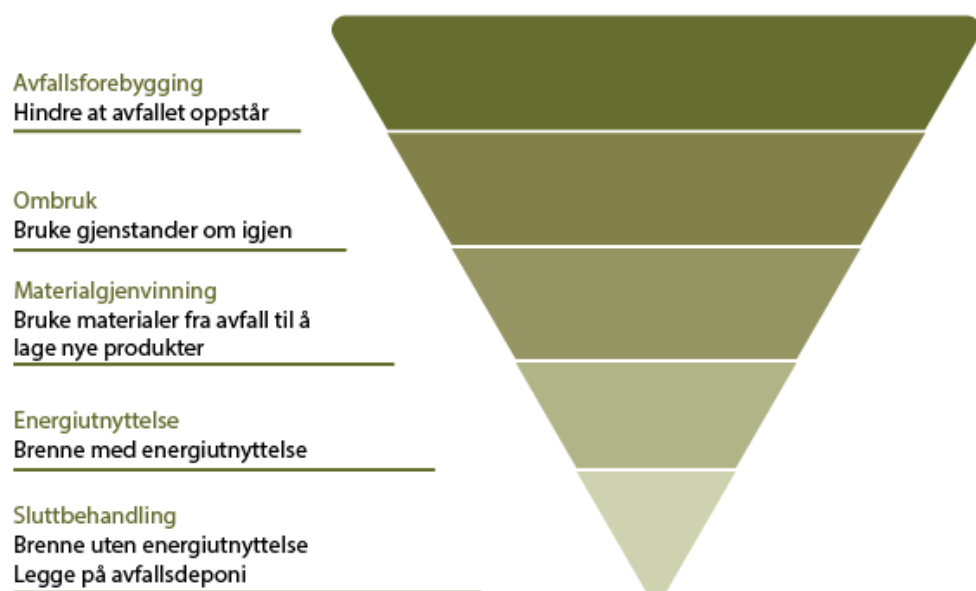
Tabell 3.0 er oversikt over total avfallsmengde til Grimstad kommune (alle enheter).

Det er viktig å redusere avfallsmengden. Samtidig må det avfallet som oppstår behandles på en så ressurseffektiv måte som mulig.

Avfallshierarkiet viser en prioritert rekkefølge for avfallshåndtering.

Hierarkiet har forebygging som høyeste prioritet, deretter ombruk, materialgjenvinning, annen gjenvinning (inkludert energiutnyttelse) og til sist sluttbehandling.

AVFALLSHIERARKIET

Kilde: Miljødirektoratet 2016 / Miljøstatus.no

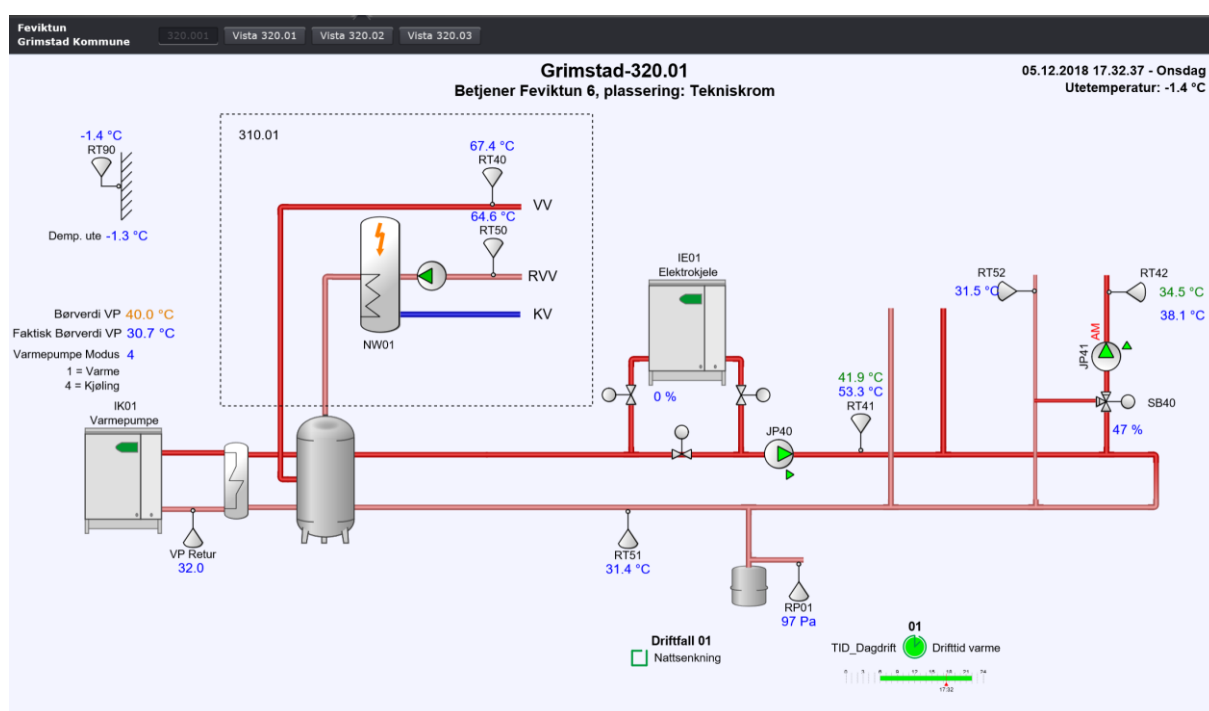
Figur 6.0 Avfallshierarki, hentet fra Miljøstatus.no 04.05.2017

2.5 Kommunal drift

Grimstad kommune har siden 2009 ført klimaregnskap over egen virksomhet. Det rapporteres årlig til Klimapartnere Agder. De tall som Klimapartnere Agder angir, bestemmer hvor mange CO₂ – kvoter kommunen må kjøpe for å fremstå som klimanøytral.

Grimstad kommune - med alle sine tjenester - var ved utgangen av 2016 miljøfyrtårnsertifisert, med unntak av det nye biblioteket. Rådhuset er i 2018 resertifisert som hovedkontor. Resertifiseringen av enhetene er påbegynt og vil pågå kontinuerlig i årene fremover.

Energieffektivisering i de kommunale byggene er viktig med tanke på at Grimstad kommune eier og drifter en stor bygningsmasse. I den forbindelse med energimerkingen av kommunale bygninger ble det gjort en utvidet energianalyse. Denne analysen synliggjør de tiltak som gir størst og mest effektive tiltak for å spre energi. En annen viktig del av arbeidet er at energiforbruket overvåkes hele tiden via et sentralt driftssenter(SD), dette gjør at eventuelle feil eller avvik ved anlegg oppdages tidlig og tiltak iverksettes for å begrense bruk av unødvendig energi.

Bildet 7.0 viser SD anlegget på Fevikun 6.

Det viktigste arbeidet i forbindelse med å senke kommunens klimagassutslipp har vært å erstatte propanfyring på Levermyr med fornybar energi.

Post	Kategori	Beskrivelse	Enhet	Fotavtrykk 2013	Fotavtrykk 2014	Fotavtrykk 2015	Fotavtrykk 2016	Fotavtrykk 2017
1	Drivstoff egne transportmidler	Diesel, store biler/maskiner	liter	394,2	396,23	386,27	422	383
2	Drivstoff egne transportmidler	Diesel/bensin små biler	liter	172,5	211,8	230,1	220,2	239,2
3	Drivstoff private kjøretøy i tjeneste	Små biler	km	92,5	98,14	105,45	103,6	119
4	Fyringsolje/parafin	Oljekjeler	liter	51,1	94,7	74,24	48,7	69
5	Propan	Undervarme fotballbane	kg	174,1	81,09	89,07	72,6	0
Sum direkte utslipp (Scope 1)				884,4	881,96	885,13	867,1	810,2
6	Elektrisitet (Med opprinnelsesgaranti)	Oppvarming, gatelys, teknisk	kWh	0	0	0	0	0
7	Elektrisitet	Undervarme fotballbane	kWh	6,7	5,7	5,8	4,8	4,8
Sum indirekte utslipp innkjøpt energi (Scope 2)				6,7	5,7	5,8	4,8	4,8
8	Flyreiser	Norden	km	23	14,2	14,2	14,2	14,2
9	Togreiser	Langdistanse	km	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
9	Bussreiser	Langdistanse	km	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Sum indirekte utslipp (Scope 3)				23,7	14,9	14,9	14,9	14,9
Sum utslipp (totalt)				914,8	902,56	905,83	886,8	829,9

Tabell 4.0 er sammenligning av utslipp fra kommunal drift fra 2013 – 2016.

Det er igangsatt arbeid med anskaffelse av elbiler i helsesektoren, da sentrumsnære roder relativt enkelt kan betjenes med elbiler. Dette vil senke utslippene til kommunens drift ytterligere.

2.6 Klimautfordringer

Vær og klima påvirker alt og alle på jordkloden. Beregninger og prognoser fra FN viser at klimaet i fremtiden vil bli mildere – med bl.a. mer nedbør i Norge.

I forbindelse med *Stortingsmelding nr. 33 (2012-2013) Klimatilpasning i Norge* ble det som bakgrunnsmateriale utarbeidet en rapport; *Klima i Norge 2100*. Rapporten er en nedskalering av FNs klimapanel sine prognoser for verdens klimaendringer og anslår hvordan klimaet i Norge vil bli frem mot 2100. I Agder er det laget en egen rapport som omhandler klimautfordringer og tilpasninger, *Klimaprofil Agder (2017)*.

Klimaprofilen gir et kortfattet sammendrag av klimaet, forventede klimaendringer og klimautfordringer i Agder.

Rapporten beregner at den gjennomsnittlige årstemperaturen i Agder kan komme til å øke med 4.0 grader samtidig som det er forventet at årsnedbøren vil øke med ca. 10 %.

I Grimstad har NVE utarbeidet et faresonekart for kvikkleireskred. Kvikkleireskred kan påvirkes av menneskelig aktivitet og flom fra elver og bekker. Andre hendelser som kan påvirke Grimstad direkte, er havnivåstigning. Episoder med kraftig nedbør kan føre til økt problematikk med tanke på overvannshåndtering.

3.0 Planens temaområder

Kommunens arbeid med klima, miljø og energi for fireårsperioden 2019 – 2022 er delt inn i fem temaområder. I kapitlet under følger en oversikt over temaområdene.

For hvert temaområde er det utarbeidet en hovedmålsetting, med tilhørende delmålsettinger og tiltak. Temaområdene er delt inn slik:

- Areal og transport
- Utdanning, informasjon og holdninger
- Landbruk
- Avfall
- Klimatilpasning
- Egen virksomhet

Disse er også diskutert i en referansegruppe og i en politisk styringsgruppe. I tillegg til dette arbeidet, er nasjonale føringer og kommunens visjon grunnlaget for valget av målsettinger og tiltak. Hvilke tiltak som foreslås knyttet til de ulike temaområdene og målsettingene er gitt i handlingsdelen.

Det er ikke gjort noe forsøk på å kvantifisere den overordnede målsettingen. Foreløpig har ikke kommunen et godt nok system til å måle reduksjon av klimagassutslippene sine. Når det i tillegg ikke utarbeides lokale utslippstall fordelt på utslippskilde, er det utfordrende for kommunen, i etterkant av gjennomførte tiltak, å si noe om effekten av tiltaket/ene knyttet til kommunens totale utslipp. Flere av målsettingene for de ulike temaområdene har imidlertid mer konkrete og målbare størrelser enten i hovedmålet eller i de ulike delmålene.

Hovedfokuset til planen er å redusere klimagassutslipp og energibruk, samt motivere innbyggerne til å ta et klima og miljøansvar. Felles innsats for å nå klimamålene!

Planens overordnede målsetting

Grimstad kommune vil bidra til å nå nasjonale og regionale klimamål for å redusere klimagassutslipp og energiforbruk, i egen virksomhet og i kommunen.

Kommunens innbyggere påvirkes til økt klima- og miljøansvar.

3.1 Areal og transport

Statusdelen av planen viste at transport fra diverse kjøretøy, og da særlig biltrafikk utgjør ca. 85 % av klimagassutslippene i Grimstad kommune.

Utslipp fra transportsektoren har en tydelig sammenheng med hvordan kommunen planlegger arealene og i hvilken grad det tilrettelegges for å kunne la bilen stå. Dermed er arealplanlegging viktig med tanke på å redusere CO2-utslipp lokalt og nasjonalt.

Etablering av boligområder i nær tilknytting til sentrum, skole og andre servicestasjoner er viktige for å nå målene. Det må jobbes mot å endre reisevanene til folk, og dermed redusere behovet for å bruke bilen som transportmiddel. Nasjonal transportplan har som målsetting at all vekst i persontrafikken skal tas med kollektiv transport, gange og sykkel.

Det vil være viktig å legge til rette for økte muligheter for nye transportmåter for de som skal bevege seg rundt i kommunene – knyttet til de kollektive knutepunktene. Kommunens rolle som samfunnsutvikler har stor betydning for å kunne oppnå en konsentrert by- og tettstedsutvikling, samt bedre mulighetene for bruk av alternativ transport.

Hovedmålsetting for areal og transport

Grimstad kommune skal jobbe for å redusere klimagassutslipp fra veitrafikk og transport

Delmål

Redusere avstand mellom bolig, servicetilbud og arbeidsplasser

Ved å tilrettelegge for økt bosetting i sentrumsnære områder, kan kommunen knytte servicetilbud, arbeidsplasser og boliger tettere sammen. Dette vil føre til mindre transport og gjøre det lettere for de reisende å nyttiggjøre seg av miljøvennlige transportløsninger.

Flere av de grepene som er nødvendig for å få til den forslåtte målsettingen, må gjennomføres i kommunens arealplanlegging, og ikke som enkelttiltak knyttet til kommunedelplanen for klima, miljø og energi.

Delmål

Økt bruk av sykkel, gange og kollektiv transport

Det er viktig med økt tilrettelegging i forbindelse med bedre og trygge sykkelveier, samtidig som det legges til rette for mer bruk av kollektivtransport sentrumsnært og mer landlige områder. Det er viktig med informasjon og et holdningsskapende arbeid for å øke andelen syklende og gående og brukere av kollektive transportløsninger.

Delmål

Fokus på ny kjøreteknologi og alternative kjøretøy

Legge til rette lademuligheter ved egen boligmasse, enten ved restaurering av bygg eller nybygging. Være delaktig i arbeidet med å utvide ladeinfrastrukturen. Skape holdninger og interesser for bruk av ny kjøretøyteknologi. Dette sparer miljøet.

Delmål

Klimaveikart Agder

Klimaveikart Agder skal gjøre det enklere å gjennomføre de gode klimatiltakene. Klimaveikartet er delt opp i fire satsingsområder – transport, bygg, mat og landbruk og industri – med tiltakslistene for hvert område. Målet er at hver kommune, basert på størrelse og utslippskilder, skal finne de tiltakene som er mest relevant for seg. Det er viktig å ta en vurdering av de skisserte tiltakene som er utarbeidet i klimaveikartet for å se på hvilke som er aktuelle for Grimstad. Aktuelle tiltakspunkt fra klimaveikartet skal defineres og prioriteres i forbindelse med årlig budsjettbehandling. Da kan kommunen konkret avgjøre, hva vi har ressurser og kapasitet til å gjennomføre. Søke klimasatsmidler der aktuelle tiltak skal igangsettes.

3.2 Utdanning, informasjon og holdninger

Temaområdene klima, miljø og energi må satses på og tydeliggjøres i utdanning og kunnskapsoppbygging i kommunens skoler, barnehager og i befolkningen forøvrig. Dette må gjøres gjennom informasjon og holdningsskapende arbeid.

Kommunen er gjennom ansvar og drift av grunnskoler og barnehager en viktig kunnskapsleverandør. Det fremgår av klimameldingen at det er sentralt å stimulere til interesse for realfag og annen relevant kompetanse på alle nivåer i utdanningssystemet, fra barnehage til høyere utdanning og for rekruttering, og innen livslang læring.

Kommunen kan videre velge å ta rollen som kunnskapsbygger overfor befolkningen for å bygge legitimitet for en offensiv miljøpolitikk og det er derfor foreslått en målsetting for temaområdet som gjelder for alle som bor og jobber i Grimstad.

Hovedmålsetting for utdanning, informasjon og holdninger

Grimstad kommune skal motivere til økt miljøinnsats og engasjement i tjenestevirkighetene og hos innbyggere og næringsliv

Delmål

Økt læring i skolene og barnehagene knyttet til tema om klima, miljø og energi

Gjennom Miljøfyrtårnsertifisering og resertifisering kan miljømål være med på å skape engasjement i skoler og barnehager. Synliggjør klima, miljø og energi i lokale satsingsområder og læreplaner.

Være aktiv i kildesorteringen samt redusere avfallsmengden. Påvirke til positive miljøholdninger i tidlig alder - som igjen kan vedvare.

Delmål

Synliggjøre klima- og miljøarbeidet internt og eksternt

En viktig del av arbeidet med å nå denne målsettingen, og temaområdets hovedmålsetting vil være å synliggjøre kommunens innsats for å redusere klimagassutslipp og energibruk. Skape engasjement gjennom ulike klima- og miljøarrangement og prosjekter.

3.3 Landbruk

Grimstad kommune er en av de største landbrukskommunene i Agder. Utslippet fra landbruket står for ca. 7-8 % av utslippet til kommunen. I Grimstad kommune er det 432 skogeiendommer med et areal >25 dekar. De fleste av brukene er kombinasjonsbruk jord/skog. Det produktive skogarealet utgjør ca. 50% av kommunens totalareal eller 152.000 dekar.

Grimstad er fylkets største jordbrukskommune målt i dyrket areal. Med dyrket areal menes i denne sammenheng jordbruksarealer i drift. Dette er arealer hvor det søkes om produksjonstilskudd og hvor det foreligger årvisse statistikker fra Statens landbruksforvaltning (SLF).

Det fremgår av *Stortingsmelding nr. 39 (2008-2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen* at for å sikre legitimitet og utvikling må landbruket ta ansvar for å redusere klimagassutslippene. Jorda har et stort karbonlager og tiltak som øker karbonlagring i jordbruksjord og skogen, reduserer klimagassutslippene fra jord, optimaliserer bruken av nitrogen, reduserer matavfall og utnytter matavfall til energiformål, vil bli viktige i klimasammenheng.

Hovedmål landbruk

Grimstad kommune skal stimulere til at landbruket i kommunen kan opprettholde og utvikle produksjonen med en klimavennlig driftsform samt sette fokus på avfallshåndteringen i landbruket.

Delmål

Opprettholde karbonlageret i skogen gjennom aktiv og bærekraftig skogpolitikk

Skogen har et stort potensial når det gjelder å binde CO₂, og tiltak for å øke CO₂ opptaket fra skog vil bli sentrale for å begrense utslippet av klimagasser. Skogkultur i form av ungskogpleie og tynning sammen med planting er derfor viktige virkemidler for å bidra til at treproduksjon får lengst mulig levetid. Skogstandarden er PEFC sertifisert. AT skog er aktive på Sørlandet med hogst – planting – skogkultur.

Delmål

Bevisstgjøre aktører i landbruket klimagevinsten ved ulike driftsformer og informere om muligheter og støtteordninger knyttet til landbruk

Landbrukskontoret er et faglig organ innen grønn sektor og tilknyttede næringer. En av landbrukskontorets hovedoppgaver knytter seg til veiledning. De kan, som fagmyndighet, fungere som en troverdig og objektiv instans knyttet til kunnskapsbygging og rådgivning på driftsmetoder og mulige støtteordninger for landbruket.

Dette kan knytte seg både til informasjon om viktigheten av tiltak som allerede gjøres, men også gjennom aktivt å informere om mulige støtteordninger til tiltak som gir klimagevinst eller gjennom arrangement av seminarer, fagdager og workshops.

Delmål

Avfallshåndtering i landbruket

Landbruk produserer mye avfall, som plast, papir og biologisk avfall. Grimstad kommune vil bidra til at avfallet i landbruket blir sortert korrekt og ikke brent samt at avfallet leveres og ikke kastes i innmark eller utmark

3.4 Avfallshåndtering og marin forsøpling

Avfall er blitt et økende problem, men også en mulighet!

Flere mennesker fører til økt avfallsvolum. Et viktig ledd i dette arbeidet er å motivere til å øke kildesorteringsgraden samtidig som vi kaster søppel i dunker og avfallscontainere istedenfor i innmark, utmark eller andre områder.

Det er viktig med engasjement rundt problematikken med sortering. Dette fører til at riktig avfall blir håndtert på korrekt vis og dermed øker nytteverdien av avfallet. I tillegg kan det hjelpe private husstander med at dunker ikke overfylles, men blir mer jevnt fordelt.

Avfall og søppel i naturen er også et stort problem. Plast i havet fører med seg lidelser for organismene som lever der. Derfor ønsker kommunen økt fokus og miljøinnsats på rydding og fjerning av søppel i naturen.

Hovedmål avfallshåndtering

Grimstad kommune ønsker å bevisstgjøre innbyggerne i Grimstad på avfallsproblematikken i natur.

Øke kildesorteringsgraden i kommunen.

Delmål

Øke kildesorteringsgraden og stimulere innbyggere til å levere avfall

Grimstad kommune ønsker at sorteringsgraden av avfall skal øke, slik at avfall og søppel blir sortert riktig og at nytteverdien på avfallet dermed kan utnyttes best mulig.

Det er viktig at avfall leveres til renovasjonsanlegg og ikke blir kastet i naturen.

Delmål

Hindre søppel og avfall i naturen gjennom aksjoner og holdninger

Kommunen vil være aktiv med å fjerne søppel fra naturen ved hjelp av ryddeaksjoner og delta i nasjonale og regionale arrangementer omkring dette temaet. Vi ønsker å skape holdninger med tanke på å ta med seg avfall hjem og ikke kaste søppel i naturen. Etablere tilskuddsordninger for å få flere til å aktivt delta i å fjerne søppel fra naturen.

Delmål

Arbeide mot marin forsøpling

Grimstad kommune skal gjennom Våre Strender og Kystlotteriet arbeide for å bekjempe marin forsøpling. Det skal legges til rette for ryddeaksjoner og dugnader.

Etablere tilskuddsordninger som gjelder marin forsøpling. I samarbeid med Skjærgårdstjenesten se på hvilke områder som har størst utfordringer med tanke på marin forsøpling. Følge opp forurensning/forsøplingssaker i sjønære arealer.

3.5 Klimatilpasning ved klimaendringer

Temaområdet klimatilpasning skiller seg fra de andre temaområdene i klima-, miljø- og energiplanen. De øvrige målsettingene retter seg mot tiltak som skal bidra til at kommunen reduserer sitt utslipp av klimagasser. Arbeidet med klimatilpasning retter seg mot hvordan vi skal håndtere de endringene som vi nå vet er uunngåelige.

Kommunen har et generelt og grunnleggende ansvar for å ivareta av befolkningens sikkerhet og trygghet innenfor sine geografiske områder. Ansvarer innebærer både å jobbe forebyggende for å forhindre hendelser som ansees som uønsket, samt jobbe skadebegrensende dersom en slik hendelse inntreffer.

Prognosene for endringer i nedbør og temperatur, samt hendelser i kommunen og i Norge generelt de siste årene, gjør at det er nødvendig å jobbe med klimatilpasning på lokalt nivå. I forbindelse med revidering av kommunedelplan klima, miljø og energi, er det derfor gjennomført en risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS) for uønskede hendelser forårsaket av et endret klima. Formålet med analysen var å avdekke risiko knyttet til klimarelaterte hendelser, samt utarbeide forebyggende og skadebegrensende tiltak knyttet til de ulike hendelsene.

Hovedmål klimatilpasning

Grimstad kommune skal være forberedt på å kunne håndtere uforutsette og uønskede hendelser som følger av forventede klimaendringer de neste 100 årene.

Delmål

Kommunale tjenester og kommunal beredskap skal tilpasse seg forventede klimaendringer

Kommunen skal forebygge uønskede hendelser i forhold til ekstremvær, havnivåstigning og andre effekter ved klimaendringer. I hvilken grad slike effekter oppstår er vanskelig å kunne fastslå konkret, men det er viktig å tilpasse seg slike uventede forhold og utfordringer.

Kommunen skal ta hensyn til endrede nedbørs- og avrenningsforhold og tilrettelegge for lokal overvannshåndtering og sikre flomveier for å forebygge og hindre skader som følge av økt nedbør.

Delmål

ROS - analyse

Grimstad kommune skal gjennom ROS –analyse synliggjør de utfordringene som kommunen står overfor når det gjelder klimaendringer. Kartlegge utfordringer som kan oppstå ved klimaendringene.

Ved klimaendringer og ekstreme nedbørsmengder over kortere eller lengre tid, vil havnivåstigning, kvikkleireskred og andre naturkatastrofer kunne inntreffe i kommunen.

4.0 Grimstad kommune sin drift - Handlingsplan

Temaområdet egen virksomhet omfatter kommunens ulike roller som forvalter, eier, innkjøper og tjenesteleverandør. Den inneholder målsettinger som vil påvirke store deler av kommunens virksomhet. Grimstad kommune besitter en vesentlig bygningsmasse med skoler, barnehager, bo- og omsorgssentra, kulturanlegg osv.

Det er igangsatt arbeid med å se på utfasing av oljefyrer i kommunale bygg.

Kommunen har de siste årene fått ned energiforbruket i egen bygningsmasse. Det er blitt utført en enøk-analyse på alle kommunale bygg for å se hva som må gjøres for å spare mer energi. På Levermyr er det et nylig anlagt flisfyringsanlegg som varmer opp, fotballbane, skole og svømmebasseng – dette er miljøvennlig tenkning og praksis.

Grimstad kommune er blitt med i Kystlotteriet, Våre Strender og KIMO, dette er organisasjoner som er aktive for å rydde/bekjempe marint søppel. I den anledning skal det i 2019 settes ut kasser på strategiske punkter i Grimstad som inneholder plastposer og lotteri. Hver søppelpose er et lodd. Dette medfører at alle som er på tur kan ta med seg en søppelpose og rydde der de er på tur.

Innkjøp er viktig for å sette miljø som krav i anskaffelsen. Miljøfyrtårnordningen forutsetter bærekraftige innkjøp - miljømerkede tjenester og varer.

Hele Grimstad kommune er miljøfyrtårnsertifisert resertifisering gjøres hvert 3. år. Hovedkontoret, Grimstad rådhus, ble resertifisert i 2018.

Klimaveikart Agder skal gjøre det enklere å gjennomføre de gode klimatiltakene. Klimaveikartet er delt opp i fire satsingsområder – transport, bygg, mat og landbruk og industri – med tiltakslistor for hvert område. Målet er at hver kommune, basert på størrelse og utslippskilder, skal finne de tiltakene som er mest relevant for seg. Grimstad kommune skal lage en plan for hvilke av de skisserte tiltakene i Klimaveikart Agder som kan overføres til Grimstad kommune.

EU sitt vanndirektiv er dannet for å bedre vannkvaliteten i Europa. Det er kommet en vannforskrift som tar for seg hvilke tiltak som kan utføres slik at vannkvaliteten ikke forringes. Det er et mål om at vannkvaliteten for alle vannforekomster er minimum god innen 2030.

Kunstgressbaner i Grimstad og ellers i landet har fått mye oppmerksomhet den siste tiden, mye pga. gummigranulat. Tidligere var prosedyren at kunstgressbaner i Grimstad ble ryddet med snøfreser. Dette medførte at gummigranulaten ble kastet ut i naturen. Dette medførte få henvendelser da gummigranulaten ble skjult av vegetasjonen. I den senere tid er baner blitt brøytet med brøyteskjær, dette fører til at gummigranulatet blir liggende i kanten av banen eller sammen med snøhaugene. Praksisen er blitt endret og fører til mye mindre flukt av gummigranulat i naturen. Det er også anlagt dreneringskummer som hindrer spredning av gummigranulat.

Hovedmål for egen virksomhet

Kommunens egen virksomhet skal være et forbilde for innbyggerne og andre virksomheter når gjelder å ta miljøansvar, og klimahensyn skal veie tungt i beslutninger som tas

4.1. BE – Bygg og eiendomstjenesten

Bygg- og eiendomstjenesten (BE) i kommunen drifter alle kommunale bygg. Alle bygg er Miljøfyrtårnsertifisert. BE ønsker i denne perioden å sette fokus på hvordan byggene kan driftes mer energieffektivt. Det vil settes i gang tiltak for å styre mest mulig av elforbruket sentralt. Dette gjør det enklere å overvåke forbruk, finne feil og vil avdekke hvor det er mest hensiktsmessig å gjøre energisparende tiltak.

På alle nye bygg og tekniske installasjoner monteres det energimålere på de største energibærerne. Energimålerne logger forbruket kontinuerlig og synliggjør hvordan bygget best kan driftes energieffektivt. Alle nye bygg skal bygges så energieffektivt som mulig.

Fornybare varmekilder skal vurderes som oppvarming ved nye bygg og restaurering av eldre bygg.

Aktivitet	Prioritet	Ansvar	Fullføringsdato
Fase ut fossilt brensel som oppvarmingskilde i kommunen – Støttet av ENOVA	1	BE	2020
Energieffektivisering - Energikartlegging er utført – Det skal utføres tiltak i bygg som er i tråd med anbefalingene i den utvidede energikartleggingen – kommunestyret bevilget penger til denne enøkinvesteringen fra 2019-2022. Energieffektiviseringstiltak etter energimerking (alle formålsbygg < 1000kvm er energimerket).	1	BE	2019 →
Sentral driftskontroll – SD anlegg driftet fra et sentralt kontor vil skape en bedre oversikt over forbruk, energieffekter, avvik osv. Skal gjøres for å drifte byggene mest mulig hensiktsmessig uten at dette går på bekostning av komforten til de som bruker bygget.	1	BE	2019 – 2022 Kontinuerlig arbeid
Energimåler - Alle større energiforbrukere og energibærere skal ha energimålere, dette vil gi detaljert oversikt over energiforbruket.	2	BE	2019
Varmegjenvinnere – Det skal byttes ut alle kryssveksler med roterende varmegjenvinning, noe som vil redusere energiforbruket betydelig.	1	BE	2019 →
Vurdere bruk av tre i nye kommunale bygg og ved restaurering av eldre kommunale bygg.	1	BE	2019→

4.2 PML – Plan, miljø og landbruk

Plan, miljø og landbruk skal i hovedsak følge opp planen og delta i prosesser der klima, miljø- og energi vurderes. Miljøfyrtårnarbeidet er et kontinuerlig arbeid som skal følges opp og driftes av PML. Det skal lages et årlig klimaregnskap som viser hvilke utfordringer kommunen i forhold til klimagassutslipp. Klimagassutslippene skal kuttes med 40 % for å nå målene som er fastsatt i Parisavtalen.

EU sitt vanndirektiv lager føringer for hvordan vannkvaliteten skal være. Kommunen er med i vannområdet Nidelva. Tiltak som skisseres i planen skal utføres for å bedre vannkvaliteten i hele kommunen.

Aktivitet	Prioritet	Ansvar	Fullføringsdato
Miljøfyrtårn - Resertifisere enhetene. Bli enda bedre miljøfyrtårnkommune. Alle enheter skal årlig levere klima- og miljørapport.	1	PML	2013 →
Søknad om klimasatsmidler - Hvert år skal kommunen søke klimasatsmidler på miljø- og/eller energiprojekter.	3	PML	2019 - 2022
Klimaregnskap - Kommunen skal lage klimaregnskap for driften hvert år. Det skal rapporteres til Klimapartnere Agder.	2	PML	2019 - 2022
Klimakvoter - skal kjøpes hvert år.	2	PML	2019 - 2022
Skogbruk og landbruk - Det skal rettes fokus på et mer miljøvennlig landbruk mtp gjødsling og avrenning. Stimulere til økt hogst og planting for å muliggjøre mer binding av CO ₂ .	2	PML	2021
Arrangere klimavennlig dag i forbindelse med Europeisk mobilitetsuke.	3	PML	2019 - 2022
Planprosesser - Tenke miljø og kollektivknutepunkter ved planprosesser. Være restriktive med spredt utbygging.	1	PML	2019 - 2022
EUs vanndirektiv - Være aktive i arbeidet for å bedre vannkvaliteten i Grimstad kommune. Lage handlingsplan.	1	PML	2019 – 2022 PLAN 2021
Luftkvalitet - Grimstad skal fortsette å ha luftforurensning på lavt nivå. Dette skal følges gjennom luftkvalitetsportalen til Miljødirektoratet.	3	PML	2019 - 2022
Klimaveikart – Aktuelle tiltakspunkt fra klimaveikartet skal defineres og prioriteres i forbindelse med årlig budsjettbehandling. Kommunen skal avgjøre hva vi har ressurser og kapasitet til å gjennomføre.	1	PML	2020

4.3 IK – Innkjøpsansvarlig

Innkjøpsansvarlig skal, så langt det er mulig innen gjeldende anskaffelsesrett, ha fokus på miljø og fremme klimavennlige løsninger i styringsdokumenter og anskaffelsesprosessene.

Anskaffelsesloven forutsetter at statlige-, fylkeskommunale-, kommunale myndigheter-, og offentligrettslige organer skal innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning og samtidig fremme klimavennlige løsninger der dette er relevant. Tilhørende forskrifter har egne bestemmelser med sikte på å minimere miljøbelastningene. De offentlige oppdragsgiverne skal legge vekt på å minimere miljøbelastningen og fremme klimavennlige løsninger ved sine anskaffelser. Miljøkravene kan etter en nærmere og konkret vurdering utformes som en del av spesifikasjonene-, minimumskrav-, kvalifikasjonskrav-, kontraktskrav-, eller som tildelingskriterium. Etter gjeldende anskaffelsesrett kan det kun stilles miljøkrav og kriterier som står i direkte tilknytning til den konkrete kontraktsgjenstanden. Adgangen til å oppstille miljøkrav i de enkelte anskaffelsene er dermed ikke fri, men må gjøres etter en konkret vurdering i den enkelte anskaffelsen.

Grimstad kommunes anskaffelsespraksis fremgår av kommunens «[Innkjøpsreglement](#)» og «[Anskaffelsestrategi](#)», sist forelagt kommunestyret februar 2019 i sak [19/11](#), der kommunestyret vedtok å ta saken til orientering. Reglement og strategi har relevante fokusområder for miljøkrav med egne avsnitt for; samfunnsansvar-, miljø-, emballasje-, og miljøsertifisering. Innkjøpsreglement har også spesifikke bestemmelser for; tropisk tømmer-, mat-, kjøretøy-, trykksaker- og kjemikalier. Innkjøpsansvarlig vil i planperioden, så langt det er mulig innen gjeldende anskaffelsesrett, vurdere å revidere miljøkriteriene slik at hensyn til økt fokus på; el-bil-, mikroplast-, og gummigranulat kommer tydeligere frem i styringsdokumentene.

El-biler skal vurderes ved anskaffelser der disse er anvendelige. Kommunen har inngått rammeavtale om kjøp av inntil 30 el-biler de neste årene. Bilene skal hovedsakelig benyttes i Helse- og omsorgssektoren.

Aktivitet	Prioritet	Ansvar	Fullføringsdato
Ved anskaffelse av nye kjøretøy skal det vurderes å kjøpe/lease elbiler	2	IK	2019 →
Grimstad Kommune skal så langt det er mulig ha fokus på miljø ved offentlige anskaffelser. Miljøkrav stilles i henhold til gjeldende anskaffelsesregelverk.	1	IK	2019 →

4.4 Skole – Oppvekstsjef

Barn og unge er fremtiden vår. Det er viktig med holdningsskapende arbeid slik at det settes fokus på klima, miljø- og energi. Elever skal aktivt delta i energi- og miljø prosjekter.

Elever skal delta i ryddeaksjoner, lære om hvilken påvirkning søppel/forurensning har på naturen.

Aktivitet	Prioritet	Ansvar	Fullføringsdato
Holdningsskapende arbeid - Være aktive med skoleprosjekter angående miljø, energi og søppel. Ivareta det gjennom egne prosjekter og gjennom miljøfyrtårnarbeidet.	2	Skole	2019 - 2022

4.5 FG – Faktura- og gebyrseksjonen

Samarbeid med Plan, miljø- og landbruk (PML) og Kommunaltekniske tjenester (KT).

Miljøtaxien henter avfall og ting du ikke får plass til i dunkene. Alt som kan brukes om igjen, går til gjenbruksbutikken ved Agder Renovasjon, resten går til gjenvinning.

Aktivitet	Prioritet	Ansvar	Fullføringsdato
I samarbeid med Agder Renovasjon skal kommunen ha kampanjer for å øke kildesortering blant studenter og elever med arrangementer.	2	FG - PML	2020
Kommunen skal tilrettelegge for flere søppeldunker i rekreasjons- og turområder. Flere offentlige søppeldunker i sentrum.	2	FG - KT	2019 →
Miljøstasjoner – Alle nye boligfelt skal ha miljøstasjoner. Dunker skal fjernes og erstattes med miljøstasjoner som er nedgravd. Alle i sentrum skal knyttes til miljøstasjoner.	2	FG - PML	2019 →
Kommunen skal gi tilskudd til frivillige, lag, foreninger, ryddelag osv. som ønsker å rydde i strandsone, vassdrag og i naturen. Kommunen skal ha en fast sum hvert år som det kan søkes tilskudd fra.	2	FG PML KT	2019 →
Miljøtaxi – Grimstad kommune skal støtte opp om miljøtaxitilbudet (media, Facebook, nettside osv.).	3	FG - PML	2020

4.6 KT - Kjøkkentjenesten

For å ta hensyn til miljø, bærekraft og naturens eget kretsløp vil kommunen arbeide for at matserveringen skal være mest mulig klimavennlig innen 2022. Kommunen vil arbeide for klimavennlig mat i forhold til bl.a. hjemmeleveranser, mat på skoler, barnehager, bo- og omsorgssentra, kommunale møter og kantiner. Få utviklet og innført klimavennlige menyer, samt øke kompetansen på tillaging/servering av klimavennlig mat.

Aktivitet	Prioritet	Ansvar	Fullføringsdato
Klimavennlig mat - Det skal rettes fokus på klimavennlig mat ved levering/servering. Fokus på matsvinn.	2	KT	2019 - 2022

4.7 HR - Støttetjenester

HR/personalavdeling ved Støttetjenester skal følge opp sykefravær og jobbe for å redusere dette.

De nyetablerte HMS-gruppene skal fungere ved alle enheter og være opptatt av et helhetlig miljøarbeid. Store deler av dette arbeidet skal være innarbeidet gjennom Miljøfyrtårn.

Aktivitet	Prioritet	Ansvar	Fullføringsdato
Arbeide for å øke nærværsprosenten (reducere sykefraværet) i hele kommunen og ved hver enkelte enhet.	2	HR	2019 →
HMS-gruppene skal fungere ved alle enheter.	1	HR	2019

4.8 KTE - Kommunal-Teknisk enhet

Grimstad kommune ønsker å lage en forskrift/retningslinjer for håndtering av gummigranulat på kommunale kunstgressbaner ved restaurering og nybygging.

Vi ønsker å føre gummiregnskap hvert år som viser hvilke mengder som tilføres slik at vi kan følge med på flukten av gummigranulat.

Aktivitet	Prioritet	Ansvar	Fullføringsdato
Kunstgressbaner og gummigranulat - Det skal lages retningslinjer evt. Forskrift om bruk av gummigranulat i Grimstad kommune samt settes fokus på å drifte banene mest mulig miljøvennlig. Ha kontakt med private anlegg også.	2	KTE	2019 - 2022

Marin forsopling – Jobbe for å sette i gang tiltak for å rydde sjønære arealer. Sette ut ryddekasser i samarbeid med (Kystlotteriet og Våre Strender). Sette i gang aksjoner og drive en holdningsskapende kampanje.	2	KTE og PML	2019-2022
--	---	------------	-----------